

Ørets poesi 2:

Sangens struktur

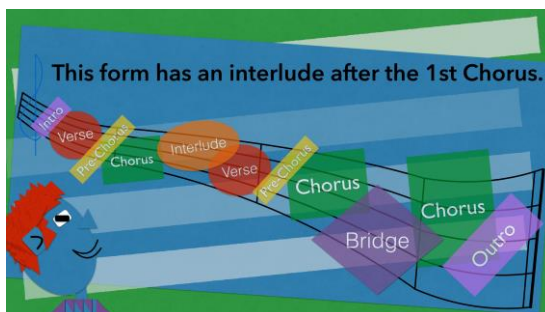
Sørlandsk lærerstevne 2023

Bjarne Markussen
Universitetet i Agder

1

Struktur: Sanglyrikk er
modulbasert lyrikk

2

Sangens formledd

Forspill (intro; instrumental evt. med nynning)

Vers (vanligvis ny tekst for hvert vers)

Prechorus (for-refreng; bygger opp til refrenget)

Refreng (chorus; vanligvis samme tekst)

Postchorus (etter-refreng; utvidelse av refrenget)

Bro (kontrastledd; ofte også en tekstlig variasjon)

Mellomspill (interlude; av og til lik forspillet)

Etterspill (outro; med eller uten tekstfraser)

Disse leddene kan kombineres på mange ulike måter.

Hva er formleddenes funksjon?

3

Verset

Verset (av lat. versus, snu vende): En melodisk fremført strofe organisert i et rytmisk mønster, som gjentas med samme musikk og ny tekst.

Verset kan avsluttes med et omkved, en refrenglinje.

4

Versets funksjon: Skape fremdrift

- Den grunnleggende bestanddelen, selve arbeidshesten i sangen
- Forteller en historie, skildrer en tilstand, reflekterer eller lovpriser
- Funksjon: Skape *fremdrift* i sangen
- Hvordan henger versene sammen?

5

Sekvensen av vers

- Graden av koherens varierer. I noen sanger utgjør versene en sammenhengende fortelling eller refleksjon, i andre er versene nokså selvstendigjorte.
- I sanger med refreng eller refrenglinje kan disse bli styrende for versenes utvikling.
 - Dylan: «The answer, my friend, is blowin' in the wind»
 - Prøysen: «For her er det solskinn og sang og gitarklang for æille penga»
- Men ikke alltid: Særlig fra 1960-tallet har man sett en selvstendigjøring av versene.
- Eksempler: «Scarborough Fair» og «Highway 61 Revisited»

6

Refrenglinjen

«Refrain» på engelsk; «refrenglinje» eller «omkved» på norsk. Kommer ofte til sist i verset (*tail refrain*), men kan også komme først (*head refrain*) eller midt i.

Funksjon: Avrunder og binder sammen versene; løfter frem et sentralt motiv.

7

Kjent fra middelalderballaden:

«Høyrer du Ólav, Sonen min;
– *Trø meg ikkje for nære!* –
hosse líkar du Gifta dí?»
– *På vollen dansar mí Jomfrú.* –

Og Prøysen:

Og økta var slutt og kveldsola bræinn
rundt steinrøysa neri bakken.
Og nyprosa blømte noen hår stann
rundt steinrøysa neri bakken.

8

Refrenget

Refreng (av lat. *refrenare*, 'holde tilbake'): *En melodisk fremført strofe organisert i et rytmisk mønster, som gjentas med samme musikk og samme tekst.*

Det *kan* ha samme melodiske eller harmoniske struktur som verset, men vanligvis skiller det seg ut musikalsk.

9

Refrengets funksjon: Stoppe fremdriften og gi et høydepunkt

- I amerikansk tradisjon oppstår refrenget midt på 1800-tallet som en utvidelse og selvstendigjgjøring av refrenglinjen, som i Stephen Fosters «Oh, Susanna». Det ble sunget flerstemt av et kor og ble derfor kalt «chorus».
- Funksjon: Bremse sangens fremadskridende gang; gi et forløsende høydepunkt, med intensivert musikk og spissformulert lyrikk.
- Løfter frem et sentralt motiv og har en konkluderende karakter. Tittel-frase.
- Sangens mest kollektivt element: inviterer med tilhøreren som deltaker.

- Eksempel: Joni Mitchell: «Both Sides Now».

10

Broen

Bro (eng. bridge): En melodisk fremført strofe organisert i et rytmisk mønster, som utgjør en kontrast til de andre formleddene og leder frem til et nytt vers eller refreng. Dersom broen gjentas, er det med samme musikk og med enten ny tekst eller samme tekst.

- Et musikalsk og lyrisk variasjonsledd, oppstår på 1920-tallet
- Funksjon: Skaper kontrast og fører teksten inn på et nytt spor
- Kan skifte toneart

11

Broens funksjon: Føre teksten inn på et nytt spor

- Innskutte refleksjoner over de omtalte hendelsene
- Kontekst og bakgrunnsinformasjon
- Forskyvninger i tid, f.eks. i form av minner
- Forflytninger i sted, f.eks. fra byen til naturen
- Endring av situasjonen, f.eks. fra trygghet til utrygghet
- Endring av synsvinkel, f.eks. fra jegets til du-ets perspektiv
- Endring av sinnstilstand, f.eks. følelsesmessig intensivering
- Endring av talehandling, f.eks. fra fortelling til bekjennelse
- Endring av grammatisk eller retorisk form

12

AABA-formen

Suksess-oppskrift fra den amerikanske slagerfabrikken Tin Pan Alley på 1920-tallet.

AABA = vers-vers-bro-vers.

Utvidet på slutten av 1950-tallet:

AABA = vers/refreng – vers/refreng – bro – vers/refreng.

Beatles gjorde suksess med AABA-formen.

Senere utvidet med prechorus og postchorus.

13

Beatles: «I Want To Hold Your Hand»

TAKT	TEKST	STRUKTUR	FORMLEDD
1–4		I (instrumental)	Intro
5–16	Oh yeah, I'll tell you something ... [...] I want to hold your hand.	A	Vers med refrenglinje
17–28	Oh please, say to me ... [...] I want to hold your hand.	A	Vers med refrenglinje
29–39	And when I touch you, I feel happy inside ...	B	Bro
40–51	Yeah, you got that something ... [...] I want to hold your hand.	A	Vers med refrenglinje
52–62	And when I touch you, I feel happy inside ...	B	Bro
63–77	Yeah, you got that something ... [...] I want to hold your hand.	A'	Vers med refrenglinje og outro

14

	Vers: Toneart G			Bro: Toneart C (Tilbake til G)							Vers: Toneart G		
Hoved-toneart	IV	V	I	v						IV	V	I	V
Akkord-sekvens	C	D	G	Dm	G	C	Am	Dm	G	C	C-D	G	D
Ny toneart				ii	V	I	vi	ii	V	I			
Tekst	... I wanna hold your hand.			And when I touch you I feel happy inside. / It's such a feeling that, my love, / I can't hide, I can't hide, I can't hiide.							Yeah, you got that something...		

15

Noen standard-former

- AAA: Strofisk form; vers følger vers
- Vers-refreng-form
- AABA: Vers-vers-bro-vers
- Utvidet AABA (hvor A-delen inneholder flere ledd, for eksempel vers-refreng eller vers-prechorus-refreng)

16

Pre- og postchorus

Prechorus: Et mellomledd mellom vers og refreng som har til hensikt å bygge opp spenning til det forløsende refrenget. Oppfunnet ca. 1960.

Postchorus: En forlengelse av refrenget, typisk med mye rytmikk. Fikk sitt gjennombrudd ca. 2000 med bl.a. Lady Gaga.

Tendens i nyere popmusikk: Refrenget bygges ut.

17

Knutsen & Ludvigsen
«Dum og deilig» (1983)

18

- Hvilken struktur har «Dum og deilig»?
- Hvilke strofer er vers, prechorus, refreng og bro?
- Hvilke assosiasjoner får du til nonsens-uttrykket «juba juba»?

19

Dum og deilig (Knutsen & Ludvigsen)

Kjenner at det er sånn kribleri som sprer seg i fra magen,
 sku' tro vi hadde spist igjen.
 Nå skal drommene få slippe fri, for i dag er selve dagen,
 Knutsen går med nervene i spenn. (*A nei da! A jo da!*)

Nå er scenen klar og jeg tar mikrofonen,
 tusen øyne lyser mot meg.

Og jeg er dum og deilig, juba juba, øver foran speilet.
 Dum og deilig, juba juba, danser som en snegle.
 Dum og deilig, nå går det bra, juba juba!

Scenen er en gammel gyngest, gitaren er en skinke,
 ikke rart at folk er vill'.
 Alt er stilig og det svinger mest med syltetoy som sminke,
 skjønner ikke at vi vår det til.

Nå er scenen klar og jeg tar mikrofonen,
 tusen øyne lyser mot meg.

Og jeg er dum og deilig, juba juba, øver foran speilet.
 Dum og deilig, juba juba, danser som en snegle.
 Dum og deilig, nå går det bra, juba juba!

Ingen kan ha fødselsdag hver dag,
 det er et år fra jul til jul.
 Dager finns i alle farger, også grå, men så,
 den som venter han skal få!

Det er min tur i dag til å ta mikrofonen,
 tusen øyne lyser mot meg.

Og jeg er dum og deilig, juba juba, øver foran speilet.
 Dum og deilig, juba juba, danser som en snegle.
 Dum og deilig, nå går det bra, juba juba!

20

21

Dum og deilig (Knutsen & Ludvigsen)

Kjenner at det er sånn kribleri som sprer seg i fra magen,
sku' tro vi hadde spist igjen.
Nå skal drommene få slippe fri, for i dag er selve dagen,
Knutsen går med nervene i spenn. (*A nei da! Å jo da!*)

Nå er scenen klar og jeg tar mikrofonen,
tusen øyne lyser mot meg.

Og jeg er dum og deilig, juba juba, over foran speilet.
Dum og deilig, juba juba, danser som en snegle.
Dum og deilig, nå går det bra, juba juba!

Scenen er en gammel gyngest, gitaren er en skinke,
ikke rart at folk er vill'.
Alt er stilig og det svinger mest med syltetøy som sminke,
skjønner ikke at vi vår det til.

Nå er scenen klar og jeg tar mikrofonen,
tusen øyne lyser mot meg.

Og jeg er dum og deilig, juba juba, over foran speilet.
Dum og deilig, juba juba, danser som en snegle.
Dum og deilig, nå går det bra, juba juba!

Ingen kan ha fødselsdag hver dag,
det er et år fra jul til jul.
Dager finns i alle farger, også grå, men så,
den som venter han skal få!

Det er min tur i dag til å ta mikrofonen,
tusen øyne lyser mot meg.

Og jeg er dum og deilig, juba juba, over foran speilet.
Dum og deilig, juba juba, danser som en snegle.
Dum og deilig, nå går det bra, juba juba!

22

«Dum og deilig»

Kjenner at det er sånn kribleri som sprer seg i fra magen.
Sku' tro vi hadde spist igjen. Vers 1
Nå skal drømmene få slippe fri, for i dag er selve dagen.
Knutsen går med nervene i spenn. (*Å nei da! Å jo da!*)

Nå er scenen klar, og jeg tar mikrofonen.
Tusen øyne lyser mot meg. Prechorus 1

Og jeg er dum og deilig. Juba juba. Øver foran speilet.
Dum og deilig. Juba juba. Danser som en snegle. Refreng
Dum og deilig. Nå går det bra. Juba juba.

Scenen er en gammel gyngest, gitaren er en skinke. Vers 2
Ikke rart at folk er vill.
Alt er stilig, og det svinger mest med syltetøy som sminke.
Skjønner ikke at vi får det til.

Nå er scenen klar og jeg tar mikrofonen.
Tusen øyne lyser mot meg. Prechorus 2

23

«Dum og deilig»

Og jeg er dum og deilig. Juba juba. Øver foran speilet. Refreng
Dum og deilig. Juba juba. Danser som en snegle.
Dum og deilig. Nå går det bra. Juba juba.

Ingen kan ha fødselsdag hver dag. Bro (fra dur til moll)
Det er et år fra jul til jul.
Dager finns i alle farger – også grå.
Men så: Den som venter, han skal få.

Det er min tur i dag til å ta mikrofonen. Prechorus
Tusen øyne lyser mot meg.

Og jeg er dum og deilig. Juba juba. Øver foran speilet. Refreng
Dum og deilig. Juba juba. Danser som en snegle.
Dum og deilig. Nå går det bra. Juba juba.

24

Struktur

Vers
Prechorus A
Refreng

Struktur: Utvidet AABA'

Vers
Prechorus A
Refreng

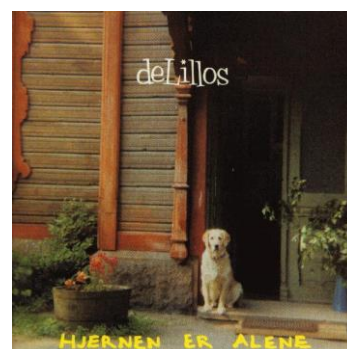
Bro B

Prechorus
Refreng A'

25

DeLillos: «Hjernen er alene» (1989)

Skrevet etter at Lars Lillo Stenberg mistet sin mor som 18-åring. Innspilt noen år senere.

26

«Hjernen er alene»

1. Instrumentering: Hvilke instrumenter benyttes?
2. Struktur: Hvordan er sangen bygd opp? Hva er vers, prechorus og refreng?
3. Mellospillet: Referanser til andre sanger?
4. Teksten: Hvilken historie forteller jeg-et?
5. Bildespråk: Hvordan speiler naturen som jeg-ets sinnstilstand?
6. Hvordan tolker du uttrykket «Hjernen er alene»?
7. Hva signaliserer etterspillet og applausen?

27

Hjernen er alene (De Lillos)

[Forspill: Gitarfigur og bassfigur]

Det er midt på dagen, jeg er alene i huset.
Jeg står midt i stuen, jeg er alene i huset.
Jeg stirrer ut av vinduet, jeg stirrer ned mot havet.
Med ett blir jeg redd, jeg ser at havet kommer nærmere.

Jeg vil få meg vekk, men jeg tør ikke gå ut.
Jeg vil ikke se, men jeg tør ikke la vær'.
Jeg hvisker hjelp, selv om jeg vet at ingen vil høre meg.

[Mellospill]

Jeg går ut av huset, jeg går ned mot havet.
Jeg hører ingenting, naturen står stille.
Men trærne krymper, og havet det tørker bort.
Selv om jeg går og går, så kommer jeg ikke nærmere.

Jeg snur og ser tilbake, huset er fullt av mennesker.
Jeg løper ned mot klippene, men havet er forsvunnet.
Jeg roper hjelp, selv om jeg vet at ingen vil høre meg.

Hjernen er alene.
Hjernen er alene.
Hjernen er alene.
Hjernen er alene.

Hjernen er alene, alene med hjernen.
Hjernen er alene, alene med hjernen.
Hjernen er alene, alene med hjernen.
Hjernen er alene, alene med hjernen.

Ååååå
Ååååå
Ååååå
Ååååå

[Eiterspill + applaus]

28

[Forspill: Enkel gitar- og bassfigur]

A) Vers 1

Det er midt på dagen, jeg er alene i huset.
 Jeg står midt i stuen, jeg er alene i huset.
 Jeg stirrer ut av vinduet, jeg stirrer ned mot havet.
 Med ett blir jeg redd, jeg ser at havet kommer nærmere.

B) Prechorus 1

Jeg vil få meg vekk, men jeg tør ikke gå ut.
 Jeg vil ikke se, men jeg tør ikke la vær'.
 Jeg hvisker hjelp, selv om jeg vet at ingen vil høre meg.

[Mellomspill: Fullt band. Som forspill + bassnedgang]

29

A) Vers 2

Jeg går ut av huset, jeg går ned mot havet.
 Jeg hører ingenting, naturen står stille.
 Men trærne krymper, og havet det tørker bort.
 Selv om jeg går og går, så kommer jeg ikke nærmere.

B) Prechorus 2

Jeg snur og ser tilbake, huset er fullt av mennesker.
 Jeg løper ned mot klippene, men havet er forsvunnet.
 Jeg roper hjelp, selv om jeg vet at ingen vil høre meg.

30

C) Refreng

Hjernen er alene.
 Hjernen er alene.
 Hjernen er alene.
 Hjernen er alene.

Hjernen er alene.
 Hjernen er alene.
 Hjernen er alene.
 Hjernen er alene.

C') Refreng

Hjernen er alene, alene med hjernen.
 Hjernen er alene, alene med hjernen.
 Hjernen er alene, alene med hjernen.
 Hjernen er alene, alene med hjernen.

Åååååå

Åååååå

Åååååå

Åååååå

[Etterspill + applaus]

31

DeLillos: «Hjernen er alene»

Atypisk struktur: ABABCC'

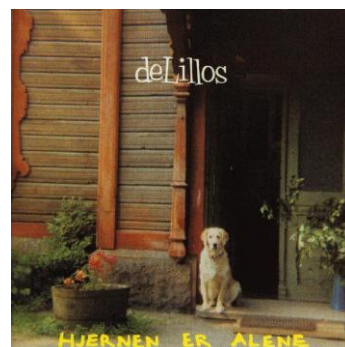
Hook: Innledende gitartema (4/4 takt, rolig)

Skifter toneart: A (Dm); B (Bb → Dm); C (Ab)

Instrumentering: rockebesetning + munnspill, piano, cello, trombone

Intermusikalske referanser i mellomspillet:

- Munnspill → Morricone, spaghetti-western
- Bassnedgang → Kinks' «Sunny Afternoon»

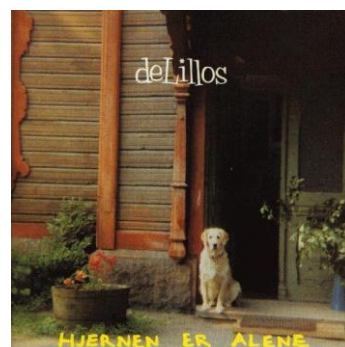
32

Dynamikk: gradvis oppbygging mot et klimaks (C-delen), deretter ro og avspenning i etterspillet

Break: Synkoperte rytmer

Vokal fremføring: Nasal. Fra *speech* til *belting*.

Gimmick: Applaus til slutt

33

Kunsten å bryte standard-formene

- Nye kombinasjoner av formledd («Hjernen er alene»): ABABCC'
- Oppløse vers-, refreng- og bro-funksjonene; la alt gå i ett («Boogie Chillin'»): A
- Rapsodisk form; stadig nye ledd («Bohemian Rhapsody»): ABCDEF
- Blande vers-, refreng-, og bro-funksjoner («Tidlig»)

34